

Ruben Willaert
restauratie & archeologie

WZC Heilig Hart

Oudenaarde, Oost-Vlaanderen

2024F330

ARCHEOLOGIENOTA

PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

BUREAUONDERZOEK

RUBEN WILLAERT NV

8200 SINT-MICHIELS-BRUGGE

TEN BRIELE 14 | BUS 15

AUTEUR:

Bart Bot

© Ruben Willaert NV, Sint-Michiels-Brugge, 2024

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert NV. Ruben Willaert NV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL	1
INLEIDING	2
1. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN	3
1.1 Administratieve gegevens	3
1.2 Synthese	5
1.3 Gemotiveerd advies en programma van maatregelen	5
1.3.1 Gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen	5
1.3.2 Programma van maatregelen: gemotiveerd advies en programma van maatregelen	7
BIBLIOGRAFIE	15
BIJLAGE	16

INLEIDING

De initiatiefnemer plant de realisatie van een nieuw woonzorgcentrum in Oudenaarde, provincie Oost-Vlaanderen. De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt 3744 m², over het volledige projectgebied worden bodemingrepen voorzien.

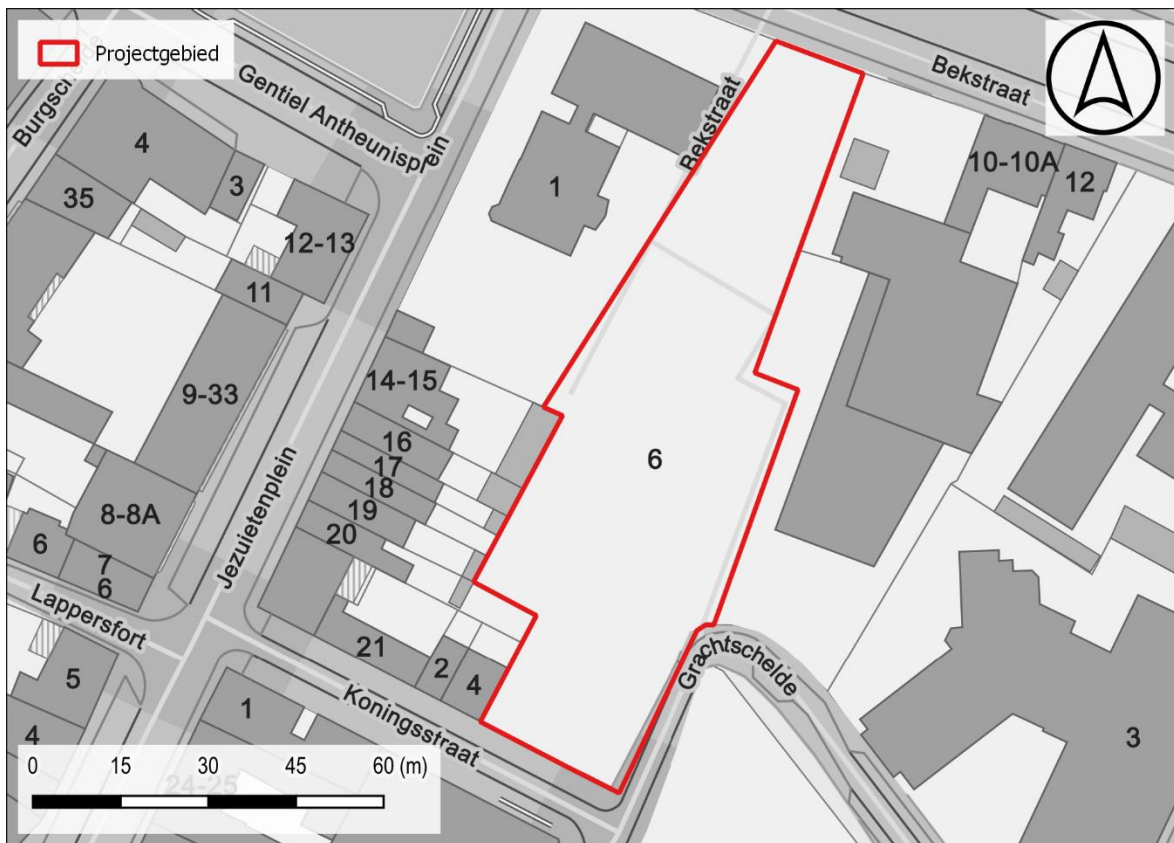
Het projectgebied situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het onderzoeksgebied situeert zich volgens het gewestplan binnen de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van Oudenaarde. Het plangebied situeert zich noch binnen een archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt omdat de gecombineerde oppervlakte van de geplande bodemingrepen meer dan 1000 m² bedraagt en de gecombineerde oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft meer dan 3000 m² bedraagt.

RUBEN WILLAERT NV is aangesteld om deze archeologienota in de eerste plaats door middel van een bureaustudie op te maken met het oog op een advies naar uitgesteld vooronderzoek, werfbegeleiding, of vrijgave van het terrein.

1. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

1.1 Administratieve gegevens

PROJECTCODE	2024F330	
ERKENNINGSNUMMER	OE/ERK/ARCHEOLOOG/2015/0069	
<i>BOUNDING GEOMETRY</i>	X ₁ : 96309	Y ₁ : 170580
	X ₂ : 96625	Y ₂ : 170806
KADASTER	Oudenaarde, Afdeling 1, Sectie B, nr. 578r	
GEOGRAFISCHE INPLANTING	Figuur 1	

Figuur 1: Situering projectgebied t.a.v. GRB-basiskaart (© geopunt)

1.2 Synthese

Aanleiding van onderhavig bureauonderzoek vormt de geplande realisatie van een nieuw woonzorgcentrum. Het projectgebied wordt in deze studie Woonzorg HH genoemd.

Met onderhavig bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

De opdrachtgever plant de bouw van een nieuw woonzorgcentrum, de totale oppervlakte van het terrein bedraagt 3750 m². Tot recent situeerde zich ter hoogte van het onderzoeksterrein een parkeergelegenheid en postkantoor. Recent is alle bebouwing gesloopt. Onder een bepaald gedeelte van de bouwmassa situeerde zich een schuilkelder (350 m²). De footprint van het geplande gebouw bedraagt 1595 m². Onder dit gebouw wordt een ondergrondse parkeergelegenheid aangelegd over een oppervlakte van 1880 m². Over het overige deel van het terrein wordt groenzone en wegenis aangelegd.

Het archeologisch potentieel van het plangebied is zeer groot. In het verleden werden rondom het plangebied betrekkelijk veel archeologisch onderzoek uitgevoerd. Bovendien ligt het plangebied binnen de vastgestelde archeologische zone van de stad Oudenaarde.

1.3 Gemotiveerd advies en programma van maatregelen

1.3.1 Gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen

In deze sectie volgt een gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen. Het gemotiveerd advies is gebaseerd op het verslag van resultaten van het vooronderzoek. De vaststellingen over de aan- of afwezigheid van archeologische sites en hun aard worden geconfronteerd met de door de initiatiefnemer voorgenomen bodemingrepen. Op basis van deze confrontatie motiveert het advies of er maatregelen nodig zijn, welke deze zijn, en wat hun uitvoeringswijze is. Na dit gemotiveerd advies volgt het concrete programma van maatregelen voor project Woonzorg HH.

1° de volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek:

Alle nuttige en noodzakelijke onderzoeken werden uitgevoerd.

2° de aanwezigheid van een archeologische site:

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan aangetoond worden dat het archeologisch potentieel van het projectgebied groot is (zie 1.2.2. in het verslag van resultaten). Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan onderstaande afgeleid worden:

Het tracé van de laatmiddeleeuwse stadsgracht en stadmuur bevindt zich vermoedelijk aan de noordelijke zijde van het plangebied.

Aan oostelijke zijde van het plangebied situeert zich de Grachtschelde, die gegraven werd voor 1117 en gedempt werd in 1961.

Binnen het plangebied kunnen in het verleden ambachtelijke activiteiten hebben plaatsgevonden. Er kan verwezen worden naar pottenbakkersactiviteiten aan de overzijde van het plangebied.

Zeer waarschijnlijk bevinden zich op het zuidelijke gedeelte van het plangebied restanten van het gebouwenbestand van het Jezuietencollege. Ook een gedeelte van de kloostertuin valt binnen het projectgebied. Het is niet duidelijk waar de kloosterlingen begraven werden. Mogelijk werd begraven in de kerk, die gesloopt werd in 1777 en zich ter hoogte van de huidige Koningstraat bevond. Evenmin kon met zekerheid bepaald worden of er pandgangen behoren tot de kloostergebouwen. Bijgevolg kan het voorkomen van begravingen ter hoogte van de kloostertuin niet uitgesloten worden.

3° de waardering van de archeologische site:

Het archeologisch onderzoek van het projectgebied kan potentieel leiden tot een belangrijke kenniswinst over de stadsontwikkeling van Oudenaarde.

Eventueel aanwezige archeologische resten dienen niet in situ bewaard te worden, maar moeten wel geregistreerd worden. Deze registratie kan gebeuren tijdens het vooropgestelde onderzoek, dat beschreven wordt in het hiernavolgend programma van maatregelen.

4° de impactbepaling:

Indien zich archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied bevinden, zijn deze bedreigd door de geplande werken.

5° de bepaling van de maatregelen:

Zie programma van maatregelen.

1.3.2 Programma van maatregelen: gemotiveerd advies en programma van maatregelen

1.3.2.1 *Impactbepaling*

De geplande werken hebben betrekking op het perceel gelegen aan de Bekstraat 6. De opdrachtgever plant de bouw van een nieuw woonzorgcentrum.

De opdrachtgever plant de realisatie van een nieuwbouw (1595 m²) met ondergrondse parkeergelegenheid (1880 m²). De buitenaanleg betreft de realisatie van wegenis en groenzone. De ondergrondse parkeergelegenheid zal worden aangelegd tot een diepte van 3,90 m-mv, voor de buitenaanleg wordt een bodemingreep voorzien tot ca. 50 cm-mv.

1.3.2.2 *Gemotiveerd advies*

Rekening houdende met de criteria uit de Code Goede Praktijk (CGP), hoofdstuk 5.2, werd de noodzaak tot verder vooronderzoek afgewogen:

- Landschappelijk bodemonderzoek Cfr. CGP 7.3: Het landschappelijk bodemonderzoek heeft als doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door een gerichte staalname.

Er wordt geadviseerd om geen voorafgaandelijk landschappelijk bodemonderzoek uit te voeren.

- Geofysisch onderzoek Cfr. CGP 7.4: Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten.

Na overleg met de specialisten, blijkt echter dat het moeilijk is in te schatten of het terrein na de recente sloop van de bebouwing al dan niet 'scanbaar' zal zijn. Er dient rekening gehouden te worden met de vermoedelijke aanwezigheid van puinlagen met metaal-, baksteen- en/of betonresten, waardoor diepere muren en grachten 'gemaskeerd' kunnen worden. Rekening houdende met hierboven geformuleerde argumenten, wordt ervoor geadviseerd om geen geofysisch onderzoek uit te voeren.

- Veldkartering Cfr. CGP 7.5: Veldkartering heeft tot doel om relevante archeologische indicatoren te zoeken door een visuele inspectie van een terrein.

In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.

- Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek Cfr. CGP 8.4 en 8.5: Het verkennend archeologisch booronderzoek heeft als doel archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Het waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel reeds opgespoorde archeologische sites te evalueren door middel van boringen.

In het geval van het projectgebied biedt dit onderzoek geen meerwaarde.

- Proefsleuven en proefputten Cfr. CGP 8.6: Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven.

In het geval van het projectgebied Woonzorg HH vormen de aard van de geplande ingreep en het aanzienlijk archeologisch potentieel van het plangebied de redenen om een proefonderzoek in de vorm van proefsleuven en proefputten uit te voeren. Eerder werd

aangetoond dat het archeologisch potentieel van het projectgebied groot is. Een proefsleuven/puttenonderzoek kan duidelijkheid verschaffen omtrent de reële bedreiging van de bouwwerken.

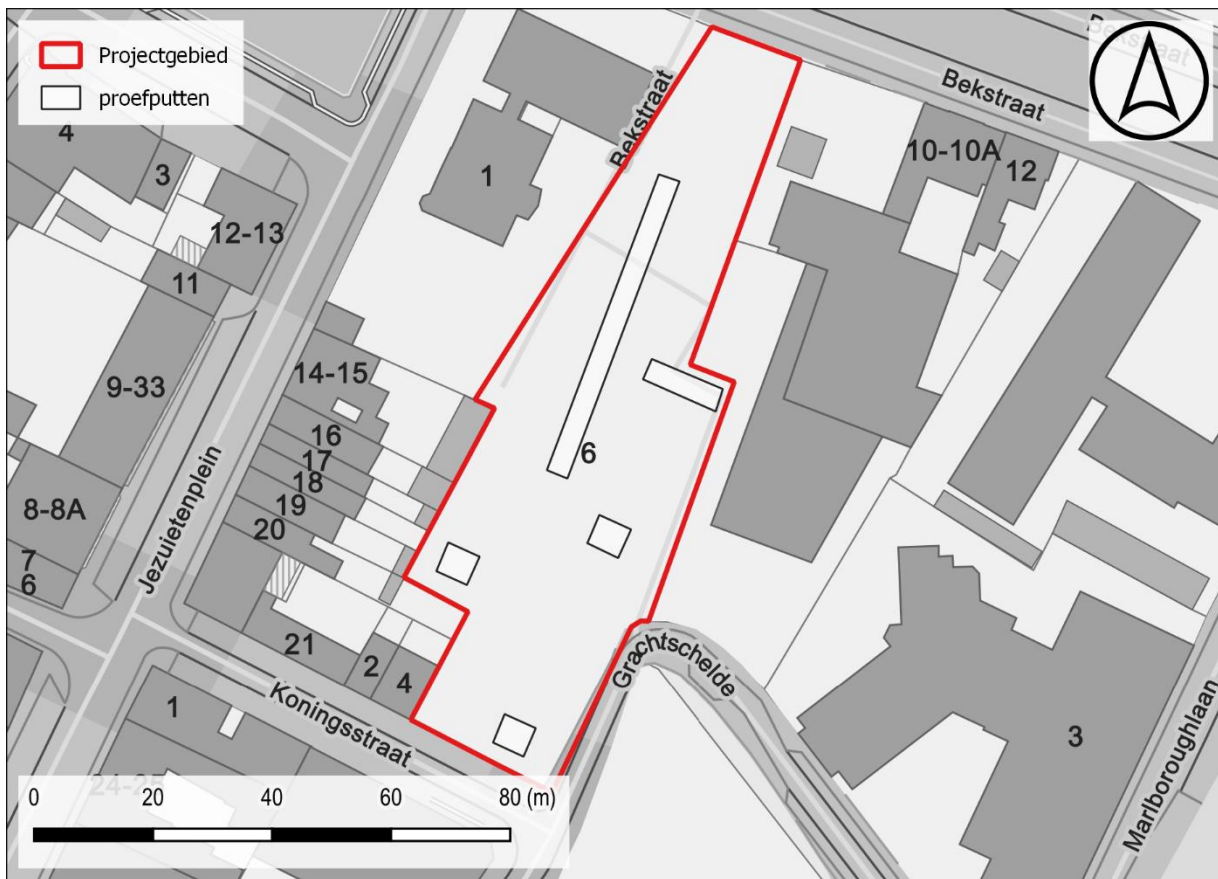
De aanbeveling werd getoetst aan de 4 criteria opgenomen in de Code van Goede Praktijk artikel 5.3:

- mogelijk: De uitvoering van het vooronderzoek met ingreep in de bodem is mogelijk.
- nuttig: Er zijn geen argumenten om aan te nemen dat het terrein dermate verstoord is dat een prospectie niet zinvol zou zijn. De proefsleuven brengen het archeologisch potentieel van het projectgebied in kaart. Hierop kan een gedegen beslissing genomen worden in functie van een eventueel verder onderzoek.
- schadelijk: Gelet op de aard van de werken, is eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd. Een proefsleuven/puttenonderzoek is, rekening houdende met het groot archeologisch potentieel van het projectgebied, de enige goede manier om een inschatting te maken van het archeologisch bodemarchief
- noodzakelijk: Eventueel archeologische relictten zijn door de geplande werken bedreigd. In situ bewaring van deze sporen is, gezien de geplande werken, onmogelijk. Omwille van dit gegeven wordt een proefsleuven/puttenonderzoek noodzakelijk geacht.

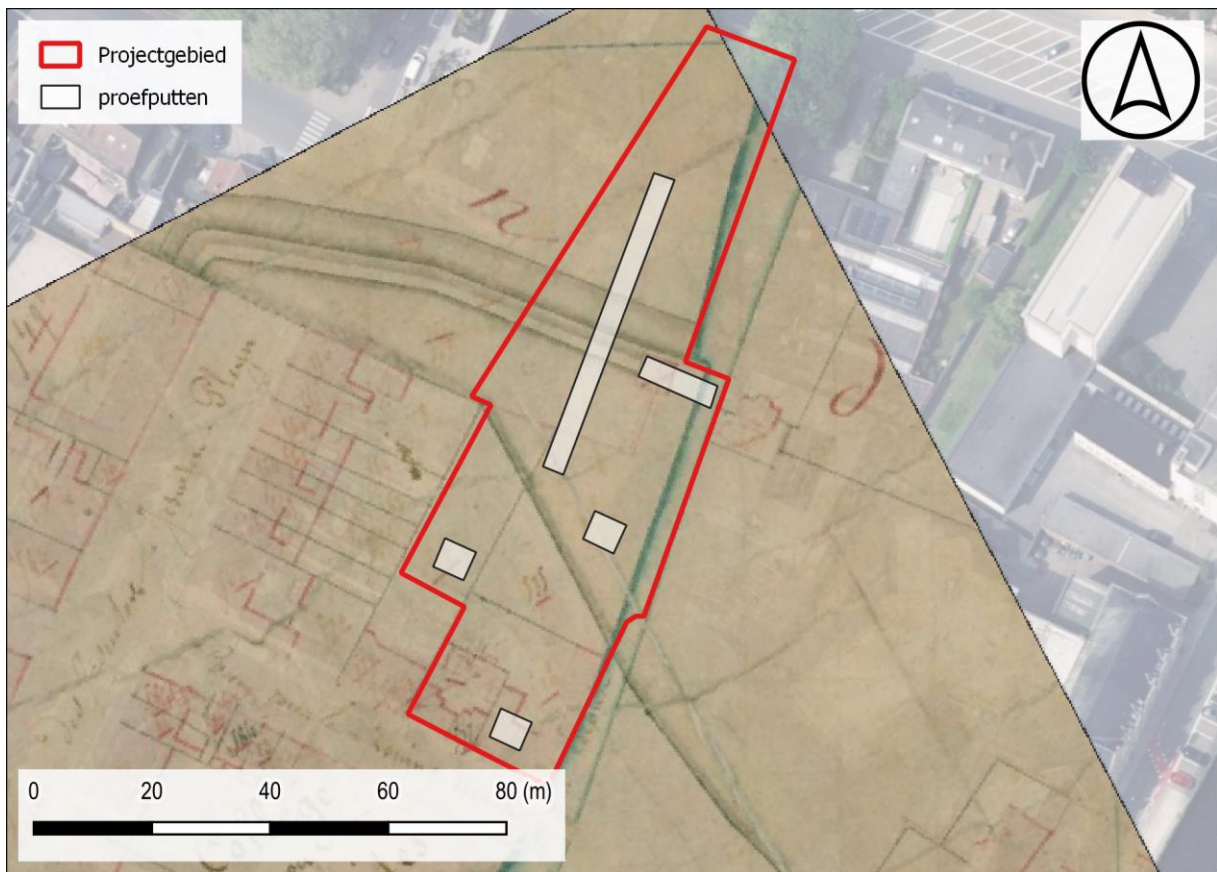
1.3.2.3 Programma van maatregelen

A. Afbakening

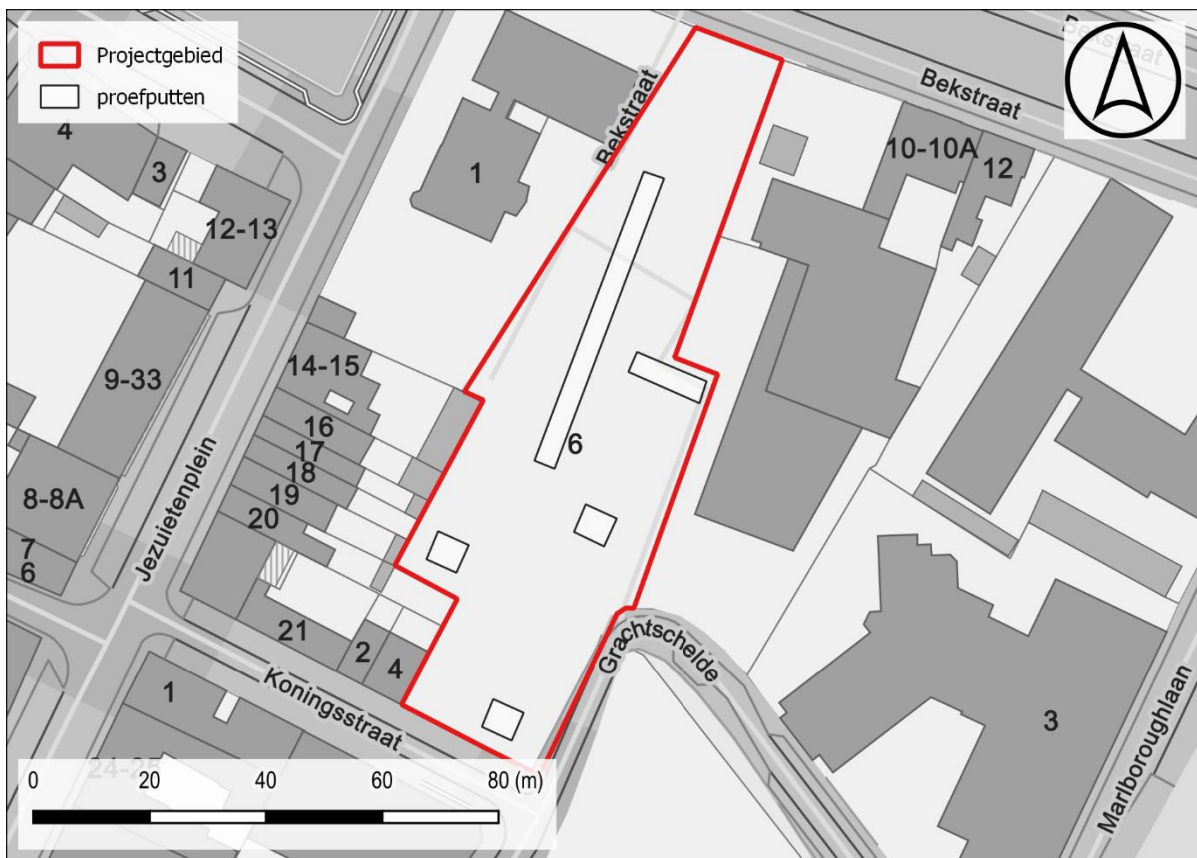
Het advies heeft betrekking op het volledige plangebied, 3750m².

Figuur 2: Voorstel proefputten weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 3: Proefputten weergegeven op de Primitieve Kadasterkaart, ca. 1830

Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (© Geopunt).

B. Onderzoeksvragen

Doel van de prospectie is een archeologische inventarisatie, registratie en fysiek onderzoek van eventueel waargenomen archeologische relictten. Bij het uitvoeren en uitwerken van de archeologische prospectie moeten minstens volgende vragen beantwoord worden:

Algemeen:

- Hoe diep bevindt zich het archeologisch niveau?
- Hoeveel archeologische niveaus kunnen onderscheiden worden?
- Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
- Wat is de onderlinge samenhang tussen de sporen en structuren?
- Wat is de relatie tussen de aangetroffen resten en de historische/iconografische bronnen?
- Welke specifieke activiteiten hebben in het onderzoeksgebied plaatsgevonden?
- Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor?
- Passen deze in de historische context van de locatie?
- Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?
- Wat is de datering en samenstelling van de aangetroffen ophogingslagen?
- Zijn waardevolle archeologische resten aanwezig in de bedding van de stadsgracht en Grachtschelde?
- Zijn er aanwijzingen voor de inhoudelijke invulling van de bewoning in de Late Middeleeuwen?
- Zijn er aanwijzingen voor ambachtelijke activiteiten binnen het plangebied?
- Moet er, op basis van de archeologische resten, een vlakdekkend onderzoek plaatsvinden?

Specifiek voor de stadsgracht en Grachtschelde:

- Kunnen er verschillende opvullingsfases/gebruiksfases herkend worden?
- Welk vondstenmateriaal kan gerecupereerd worden?
- Zijn er resten van beschoeiing?
- Wat vertelt de coupe/doorsnede over de (opvullings)historiek van de gracht?
- Bevestigt het archeologisch onderzoek de verwachting, gecreëerd op basis van het bureauonderzoek?

Specifiek voor de versterkingen:

- Zijn er restanten van de versterking aanwezig. Zo ja, welke?
- Wat is de bewaringstoestand van de resten?
- Uit welke periode dateren de resten? Zijn er aanwijzingen voor verschillende bouwfases?
- Wat is de algemene vestingbouwkundige evolutie binnen de site?
- Hoe kaderen de vondsten binnen de algemene vestingbouwkundige ontwikkeling van Oudenaarde?
- Bevestigen de archeologische resten de historische gegevens?
- Welke info kan afgeleid worden op basis van het vondstmateriaal?

Specifiek voor begravingen

- Betreft het begravingen in volle grond of in kisten/bekisting...?
- Bevinden de begravingen zich op verschillende niveaus?
- Kan aan de graven een datering toegekend worden?
- Zijn er aanwijzingen voor een begraving met kledij of in een lijkwade?
- Welke post-depositionele processen kunnen waargenomen worden?
- Hoe is de bewaringstoestand (preservatie) en de volledigheid van de skeletten en aanverwante sporen?
- Welke conclusies kunnen worden getrokken uit de basisanalyse van de skeletten? Leeftijd, lengte, geslachtsverdeling, enz...
- Welke conclusies kunnen worden getrokken uit de analyse van de geselecteerde individuen? Paleopathologieën, traumata, voedingspatroon, enz...
- Wat is het wetenschappelijk potentieel voor verder onderzoek?

C. Methode en Strategie

Om de verwachting op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek te toetsen en aan te vullen wordt geadviseerd om een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren. Dit onderzoek dient uitgevoerd te worden volgens de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, zoals opgesteld door het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Indien blijkt dat de resultaten van het vooronderzoek toch van die aard zijn dat er in een volgende fase een (gedeeltelijke) vlakdekkende opgraving uitgevoerd moet worden, kunnen er geen bouwactiviteiten plaatsvinden voor het archeologisch onderzoek volledig afgerond is, tenzij na schriftelijke toestemming van de erkend archeoloog.

Onderzoekstechniek

In totaal worden 2 sleuven en 3 proefputten voorgesteld. Het voorgestelde plan zou voldoende moeten zijn om een adequaat beeld te kunnen vormen van het archeologische potentieel.

Sleuf 1 (lengte: 50m) heeft tot doel inzicht te krijgen op het tracé van de stadsgracht en stadsmuur; **sleuf 2** (13m) op de Grachtschelde die gedempt werd in 1961. Sleuf 2 snijdt ook de gekarteerde brug aan. Beide sleuven worden trapsgewijs aangelegd. De geldende veiligheidsvoorschriften worden ten allen tijde gerespecteerd. Zo moet de omvang van de proefput zich evenredig verhouden tot de diepte van het aanlegvlak. De sleuven hebben over de gehele lengte minimaal een breedte van 3,6m (twee kraanbakken).

Indien de natuurlijke bodem niet bereikt kan worden, dient het onderzoek te worden aangevuld met controleboringen om de diepteligging van de onaangeroerde grond te registreren.

De veldwerkleider dient na te gaan of het voorzien van bronbemaling ter hoogte van sleuf 1 en sleuf 2 noodzakelijk is.

Proefputten 3-5 zijn gericht op het vaststellen van eventuele bewoningsresten en menselijke resten ter hoogte van de kloostertuin. Voor het verkrijgen van een optimaal beeld van de verspreiding van de eventueel aanwezige archeologische waarden hebben alle proefputten een oppervlakte van 25m² (5x5m). Het aantal vlakken en de aanlegdieptes wordt tijdens het veldwerk bepaald door de veldwerkleider. Alle sporen worden geregistreerd volgens de Code van de Goede Praktijk. In het geval van diep uitgegraven contexten (bvb. waterputten) worden de uitgravingsdieptes aan de hand van boringen achterhaald. Elk vlak wordt gecontroleerd op de aanwezigheid van metalen voorwerpen met behulp van een metaaldetector. Per proefput worden minstens twee profielwanden geregistreerd in functie van de stratigrafische opbouw. De geldende veiligheidsvoorschriften worden ten allen tijde gerespecteerd. Zo moet de omvang van de proefput zich evenredig verhouden tot de diepte van het aanlegvlak. Indien de natuurlijke bodem niet bereikt kan worden, dient het onderzoek te worden aangevuld met controleboringen om de diepteligging van de onaangeroerde grond te registreren.

Bij het aantreffen van begravingen wordt slechts een selectie (goed te keuren door de erkend archeoloog en in overleg met de fysisch antropoloog) volledig opgegraven om de bewaringstoestand in te schatten. De overige graven worden terug afgedekt. De vrijgelegde skeletten worden gedocumenteerd conform de Code van Goede Praktijk (artikel 15.8, 4), binnen hun stratigrafische context.

D. Eindcriteria

De prospectie wordt als succesvol beschouwd, indien alle waargenomen archeologische sporen op een wetenschappelijke wijze onderzocht zijn, er een beargumenteerd antwoord op de onderzoeksvragen geformuleerd kan worden en het eindrapport wordt opgeleverd.

E. Uitzonderingsmodaliteiten

De uitvoering van de prospectie gebeurt volgens de Code van Goede Praktijk, eventueel aangevuld met bijkomende maatregelen indien de sporen en/of vondsten daartoe aanleiding geven. Deze eventuele maatregelen worden bepaald door de erkend archeoloog.

Criteria die gehanteerd zullen worden om te bepalen in welke situaties bepaalde onderzoekshandelingen alsnog niet uitgevoerd moeten worden zijn hier niet van toepassing.

F. Competenties

Het veldwerkteam bestaat minimaal uit:

een veldwerkleider (onder auspiciën van een erkend archeoloog), deze veldwerkleider beschikt over voldoende ervaring in stedelijke contexten in Vlaanderen. Minimaal heeft hij/zij 2 jaar opgravingservaring op stedelijke contexten, aangetoond via CV.

één assistent-archeoloog, hij/zij heeft minstens 1 jaar opgravingservaring op stedelijke contexten, aangetoond via CV.

één assistent-archeoloog, hij/zij heeft minstens 6 maanden opgravingservaring op stedelijke contexten, aangetoond via CV.

Voor de begeleiding van de opdracht dient de veldwerkleider zich te laten ondersteunen door één of meerdere specialisten en regiodeskundigen, die hem bijstaan bij de uitvoering van de prospectie indien deze expertise intern niet beschikbaar is. Deze specialist beschikt over een aantoonbare en ruime ervaring met stadskernonderzoek in het algemeen en binnen de stad Oudenaarde in het bijzonder.

Het projectteam wordt daarenboven bijgestaan door een aardkundige die minstens 1/5 van de duur van het veldwerk op het terrein aanwezig is. De aardkundige ondersteunt de archeologen bij de analyse van de bodemkundige/landschappelijke context en bij de interpretatie van sporen en structuren. De aardkundige moet aanwezig zijn tijdens de aanleg en het onderzoek van de twee sleuven.

G. Risicofactoren

Uitvoerend personeel die werkzaamheden uitvoeren in de nabije omgeving van een draaiende graafmachine moeten visueel duidelijk herkenbaar zijn zoals gebruikelijk.

H. Vondsten

Conservatie en overdracht van het archeologisch ensemble gebeurt na afloop van het onderzoek conform aan de artikels 5.2.1, 5.2.2 en 5.2.3 van het Onroerend Erfgoeddecreet. Bij de start van de prospectie worden door de erkende archeoloog en de initiatiefnemer duidelijke afspraken gemaakt met betrekking tot de overdracht van het archeologisch ensemble bij de eigenaar en het erkende onroerend erfgoeddepot of andere bewaarder van het archeologisch ensemble. Na het beëindigen van de verwerking en het opleveren van de eindrapportage vindt de overdracht van de vondsten plaats.

BIBLIOGRAFIE

LITERATUUR

Niet van toepassing

KAARTMATERIAAL

Niet van toepassing

DIGITALE BRONNEN

www.geopunt.be

<https://dov.vlaanderen.be>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

<https://cartesius.be>

<https://loket.onroenderfgoed.be>

BIJLAGE

FIGURENLIJST

Figuur 1: Situering projectgebied t.a.v. GRB-basiskaart (© geopunt).....	4
Figuur 2: Voorstel proefputten weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).	9
Figuur 3: Proefputten weergegeven op de Primitieve Kadasterkaart, ca. 1830	10
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (© Geopunt).	10

